

ЕТИМОЛОГІЯ «КОНФЛІКТУ» ЯК ПОШУК «СПРАВЖНЬОГО ІМЕНІ»: «КОРЕНЕВИЙ КОД», СУТТЄВІ АТРИБУЦІЇ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ РЯД

МАКСИМ, ЛЕПСЬКИЙ¹
НАТАЛІЯ, ЛЕПСЬКА²

Анотація

У статті розглядається соціально-філософське значення етимології конфлікту як пошук походження та «справжнього» смислового коду феномену. У концептуалізації дослідження розглядаються суттєві атрибуції, що позначають смислове предметне поле конфлікту, його змістовне значення для розгляду цього феномену та категоріальний ряд «конфлікту». Метою дослідження є осмислення етимології конфлікту, походження та відображення суттєвих атрибутів та категоріального ряду. Предметом дослідження є етимологічний дискурс феномена конфлікт. Об'єктом є смислове поле конфлікту, що представлено у репрезентації його значення у словниках. Смисловий код «конфлікту» як «справжнє ім'я» відображає суттєве, універсальне, необхідне, об'єктивне, внутрішнє, постійне, що є основою для особливого і одиничного, в єдності абстрактного і конкретного. Цей аналіз відбувається у послідовному розгляді: «кореневого значення» (незалежної змінної); «створеного значення», що відображає універсальне в етимології; категоріального ряду як рівнопокладених синонімів, що мають схожість та відмінність, та антонімічного ряду, що віддзеркалює протилежне; і завершується етимологічний аналіз залежними змінними другого рівня – «похідними значеннями» від «конфлікту». У результаті проведеного дослідження проаналізовано кореневе значення розуміння конфлікту як бійки та зіткнення сторін; смислові суттєві атрибуції «конфлікту»: силовий аспект («вдарити разом»); примусовий аспект («змусити зіткнутися»); протидіючий аспект («боротися, воювати проти когось»); суперечний аспект («сперечатися та не погоджуватися»); *віктимний або/та ресурсно-втратний аспект* («переслідувати, страждати, мучити, ... пройти ... великі і численні незручності»). У категоріальному ряді розглянуті: синонімічний ряд конфлікту – “dissentio”, “dissideo”, “discordo”; антонімічний ряд як протилежне значенню «конфлікту» – “consentio”, “concordo”, “consido”, “convenio”. Протилежним до конфлікту є «конкордо», що має протилежні суттєві атрибуції: передумовно-деескалаційний аспект; примусовий аспект; співдіючий аспект; організований аспект; з'єднуючий аспект.

Ключові слова: конфлікт, атрибуції конфлікту, смисловий код, категоріальний ряд, розв'язання конфлікту.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Колись авторка прекрасної фантастики, яка активно вивчала соціологію та антропологію, Урсула Ле Гуїн в оповіданні «Правило імен» доводила значення справжнього імені. На будь-якому острові світу діють два Правила імен: нікому не можна говорити своє справжнє ім'я, нікому не можна питати про його ім'я. На думку головного героя: «Ім'я – це все одно, що річ, Справжнє ім'я – справжня річ. Знати чуже ім'я – це означає повністю контролювати цю річ» (Le Guin, 1975, р. 4).

На наш погляд, в цьому питанні яскраво продемонстровано значення етимології, тому начало дослідження предметного поля так потрібно

починати з походження слів, термінів, понять, категорій Цей ряд відображає все більший вплив наукового пошуку, але перший крок – це етимологія, яка нібито розкриває базовий ген смислового поля тієї речі, імені, що позначає соціальний феномен. Предметне поле відображає основу, код, геном, те, що потім визначає генезу феномена. Слова можуть приховувати смисл, бути завісою та туманом, тому у дослідженні потрібно повертатися до значення феноменів, їх відображення у соціальних відносинах, того, що передається в етимології. Часто поняття відображають смислове поле, в якому людина обирає поняття з того, що є в значенні поняття. Разом з тим, цей вибір лише грань смислового, предметного поля. Тому звернемося до «справжнього імені» конфлікту, звернемося до етимології «конфлікту».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

У статті розглядається соціально-філософське значення етимології конфлікту як пошук походження та «справжнього» смислового коду

Corresponding authors:

¹ Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

E-mail: waysensey@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5604-641X>

² Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

E-mail: lepskanv@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6010-423X>

феномену. У концептуалізації дослідження розглядаються суттєві атрибуції, що позначають смислове предметне поле конфлікту, його змістовне значення для розгляду цього феномену та категоріальний ряд «конфлікту».

Метою дослідження є осмислення етимології конфлікту, походження та відображення суттєвих атрибуцій та категоріального ряду. Предметом дослідження є етимологічний дискурс феномена конфлікт. Об'єктом є смислове поле конфлікту, що представлено у репрезентації його значення у словниках.

Методи і попередні висновки дослідження

Слово «конфлікт» бере початок свого походження у латинській мові. Нагадаємо, латинська мова стала мовою лише «науковців» або «мертвою мовою» після буремних подій падіння Римської імперії та розвитку різних мов на постімперському просторі у ранньому середньовіччі. Вважаємо, що у той період дуже добре знали про феномени конфлікту. Пошук суттєвих атрибуцій як змістовного значення поняття «конфлікт» здійснюється у дослідженні суттєвого у феномені, прояви якого мають смисл для людей, що використовують це слово.

По-перше, ми маємо звернути увагу на суттєве у «кореневому значенні», у змісті феномена, що у людській свідомості позначається уявленнями про походження явища, про суттєве, що у змісті явища визначають люди.

По-друге, «конфлікт» – це похідний термін від «кореневого значення», то важливим є як створений зміст цього похідного значення. В соціології це буде зв'язок незалежної змінної (НЗ), в нашому випадку – кореневого значення, та залежної змінної (ЗЗ), в нашому випадку – виникнення цього похідного предмету чи процесу. Тож, у суттєвих атрибуціях будуть ті якісні характеристики, що визначають суттєве у предметному полі, яке позначено словом, «справжнім ім'ям» феномена.

По-третє, не менш важливим, є дослідження других похідних від нашого предмету дослідження, який у свою чергу є похідним від «кореневого значення». Ці подальші похідні в соціологічному значенні є залежними змінними другого порядку. У цих подальших похідних, як правило, ми бачимо, що залишається суттєвим або актуалізованим серед суттєвих атрибуцій у видових змінах.

Розуміння цього процесу у дослідника може давати і зворотній пошук суттєвих атрибуцій не через рух від походження «етимології» до кон-

кретної практики застосування, а, навпаки, від практики застосування конкретного до пошуку загального та особливого в одиничному, у конкретному, у живій неабстрактній практиці.

У нашому дослідженні ми спочатку розглянемо етимологію – походження значення слова «конфлікт», потім розглянемо категоріальний ряд – тотожне у синонімах та відмінне у них, надалі перевіримо суттєві атрибуції через антоніми, через те, що є протилежним. Протилежне у діалектичному підході позначає втрату міри, якісного значення, як перехід у інше якісне значення, що знаходиться у єдності та боротьбі. Категоріальний ряд дозволяє нам з'ясувати предметне поле «конфлікту», у його суттєвих атрибуціях, перетині цього предметного поля зі схожими поняттями та, перш за все, з синонімами з акцентом на суттєві якісні характеристики та міру тотожності та відмінності; а також антонімами, протилежне, інше якісне значення, втрату міру. У категоріальному ряді основним є процес усвідомлення суттєвих атрибуцій, за якими ми можемо встановити це предметне поле, позначене «справжнім ім'ям» суті та змісту цього предметного поля.

Після цього аналізу ми перевіримо у подальшому похідному суттєві атрибуції, через дослідження категоріального контексту, через те мінливе, особливе, що має різну інтенсивність та конкретику проявів, яке в універсальному предметному полі «справжнього імені» конфлікту демонструє «живу» особливість та конкретику в «живих» подіях.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

1. Пошук суттєвих атрибуцій як змістовного значення поняття «конфлікт».

Почнемо з дослідження пошуку суттєвих атрибуцій з НЗ (незалежної змінної), «кореневого значення» та, власне, створення слова «конфлікт».

Для цього звернемося до етимологічних словників з латинської мови академічного видавництва Брілл та Оксфордського видавництва.

Слово «конфлікт» має походження від дієслова “confligere”, що позначало «зіштовхуватися, боротися». Воно було створено з двох частин: “con” – «з, разом» та “fligere” – «зіштовхувати, вдаряти».

Кореневе слово “fligo” розглядає Міхіель Арну Корде Ваан в «Етимологічному словнику латинської та інших італійських мов» академічного видавництва Брілл, де демонструє похідні від «кореневого значення» смисли. Кореневе: “fligo, -ere ‘вдарити’ [в. III; pf. flixi, ppp. flictum] (Andr., Acc.) Похідні: flictus, -us ‘зіткнення’ (Pac.+); affligere «вдарити, спричинити руйнування» (Pl.+), afflicare «ударити неодноразово, дратувати» (Pl.+), confligere «зіткнутися, сперечатися» (Lucil.+), conflictare «сперечатися; турбувати» (Ter.+), effligere «вдарити до смерті» (Pl.+), efflictore ‘id.’ (Pl.), afflictim (Naev.), efflictim «пристрасно» (Pl.+), profligare «розтрощити, пригнічувати» (Pl.+ (Vaан, 2008, р. 226).

За етимологією «конфлікт» є похідним від дієслова «вдарити» і доводиться смисл «зіткнутися та сперечатися», разом з іншими словами, створеними від кореня «вдарити», воно відображує різну інтенсивність «ударної взаємодії».

У авторитетному “Oxford Latin Dictionary” за головним редагуванням П. Глера «конфлікт» (331) та його похідні визначаються таким чином:

“confligō -āre ~āui ~ātum, tr., intr. (usu. in pass. or as dep.). [CONFLIGO+-TO]

1. Страйкувати часто, бійка...

2. (usu. pass.) Переслідувати, страждати, мучити...

пройти ...великі і численні незручності...

3. (usu. dep.) Вступати у змагання, боротися, битися.

conflictus ~is, m. next+-TUS)

4. Удар, зіткнення, сутичка...

5. Вплив.

навіть якщо вони вимушені невеликими фатальними незручностями або без них (грубј] вдачі) GxL.7 (6).2.8.

confligō ~gere ~xi ~ctum, intr., (Ir.). [CON+-FLIGO]

1. Вдарити разом, зіткнутися; (ш. відповідно) привести до зіткнення...

2. Робити битву, суперничати (contend), боротися; боротися проти...

3. Сперечатися на словах, сперечатися (проти),... конфліктувати, не погоджуватися; бути

предметом суперечки (Oxford Latin Dictionary, 1968, р. 402–403).

«Конфлікт» має свої смислові суттєві атрибуції:

1. «Вдарити разом» – у цьому смислі ми вбачаємо підсилення руйнівної сили, яка йде від декількох сторін – позначимо це як *силовий аспект*. У силовому аспекті визначається, що на кожному наступному етапі збільшується використання руйнуючої сили з двох сторін. У кожній стороні у конфлікті є етап збирання сили разом і це відбувається з обох протилежних сторін. Саме у цьому аспекті бере початок ескалація конфлікту, його спіраль, роздмухування.

2. «Змусити зіткнутися» – у цьому значенні є відтінок неприродного, штучного змушення та несподіваного зіткнення, але який має результат примусу, *примусовий аспект*. У цьому аспекті відбувається примус як спроба не стільки переконати, скільки здійснити тиск. Тому переконання на ранніх стадіях конфлікту є запобіжником роздмухування спіралі насилля, ескалації конфлікту. Це можливо лише тоді, коли ще немає великого накопиченого конфліктного потенціалу, для якого привід конфлікту лише актуалізація всього потенціалу конфлікту.

3. «Боротися, воювати проти когось» – в цьому смислі йдеться вже про спрямовану силу «проти», яка визначає суб’єкта або об’єкта, проти кого діють, протидіють. У цьому смислі вже присутнє цілепокладання «проти», тож маємо *протидіючий аспект*. Саме цей аспект означає, що протидії двох сторін у цілепокладанні тиражуються та масштабуються. Тому в історії відомі випадки образи у людських відносинах, які переросли у війни. Цілепокладання формувало конфліктну діяльність та конфліктну культуру соціальних груп та суспільств.

4. «Сперечатися та не погоджуватися» – в цьому значенні розглядається смисло-мовленеве протистояння – суперечка, непогодження, як те, що не має згоди. У цій атрибуції важливими є ментальні якості суперечки – різні погляди, ідеї, думки та таке інше. Така згода ще не сформована, або до неї рухаються, або вона втрачена. Це *суперечний аспект*. У ньому відображається відсутність балансу або його втрата, що може виявлятися у позиціях, їх логістиці та ресурсах, за якими приховані інтереси, цінності, підходи та візії.

5. «Переслідувати, страждати, мучити, ... пройти ...великі і численні незручності» – у цьому значенні демонструється, що суперечка та бійка

завжди мають втрати, які віддзеркалюються у втраті нормальної взаємодії, що перетворюється у «переслідування», або це втрата збалансованого психічного чи фізичного стану, що позначено словами «страждати» та мучити». У словах «переслідувати», «мучити» відображається злочинна сторона конфліктної взаємодії, та, що віктимізує, створює через втрати жертву. Слово «страждати» відображає протилежну віктимну поведінку та її подолання через суб'єктне ставлення – «пройти великі і численні незручності». У будь-якому разі ці значення відображають спектр від віктимних відносин до змістовного значення втрати фізичних, психічних, просторово-часових та інших ресурсів особистості, що виявляється у станах страждання та мучень. Ці смисли відображають аспект, який можна позначити як *віктимний або ресурсно-втратний аспект*.

Означені аспекти маємо й у Латинському словнику Оліветті у демонстрації «конфлікту»:

1. Мучити, турбувати, чіпляти, страждати.
2. Погано поводитись.
3. Приходить у протиставлення, битися, а також битися з чимось або з кимось (Conflicto. Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007).

У цьому відображенні акценти робляться на віктимному та ресурсно-втратному аспекті у значенні мучити-страждати, чіплятися та турбувати. Суперечний аспект подається вже з оціночним значенням – «погано поводитись». А протидіючий та силовий аспекти представлені у фізичній бійці.

Конфлікт (як дієслово):

- 1) шкодити, нападати, турбувати, засмучувати, мучити, дратувати;
- 2) довести до розорення;
- 3) бити часто, силою, сильно;
- 4) довести до бійки;
- 5) зруйнувати (Conflicto. Latin-English Dictionary, 2024).

У цьому етимологічному позначенні на першому плані також стоїть віктимний та ресурсно-втратний аспект, але у другому значенні введена крайня форма втрат розорення, яке має економічне забарвлення. Далі автори поставили силовий та протидійний аспекти з акцентом на силу, тож приведені примусовий аспект – довести до бійки, та крайня негативна результативна форма протидії – «зруйнувати».

Як бачимо у словнику основної англійської мови Dictionary Cambridge «конфлікту» (conflict) надається два значення:

1. Disagreement or fighting (незгода чи боротьба).

2. To be different (бути іншим) (Conflict. Dictionary Cambridge, 2024).

У першому значенні стоять за вибором незгода, суперечний та протидіючий аспект або боротьба із силовим та протидіючим аспектами. У другому значенні приводиться диференційне значення «бути іншим», що є передумовною частиною суперечного аспекту.

“Conflict” в академічному словнику Oxford Learner’s Dictionaries визначається через три смисли:

«1. Ситуація, в якій люди, групи чи країни залучені до серйозної незгоди чи суперечки;

2. Насильницька ситуація або період бойових дій між країнами чи групами людей;

3. Ситуація, в якій існують протилежні ідеї, думки, почуття чи бажання» (Conflict. Oxford Learner’s Dictionaries, 2024).

У цьому словнику конфлікт позначається як ситуація з 3-ма значеннями в суперечному аспекті, яке підсилюється оціночним значенням «серйозні» – незгоди та суперечки. Ситуація прирівнюється до періоду з масштабними суб'єктами (країнами та групами людей), разом з тим наголошується на одну з крайніх форм силового аспекту – бойові дії. У третьому значенні наголошується на ментальний вимір конфлікту у протидії та суперечному аспекті – «протилежні ідеї, думки, почуття чи бажання».

У німецькому словнику “Wörterbuch Deutsch-Englisch” Konflikt (Конфлікт):

1. (Зіткнення думок), спір про питання між сторонами.

2. Нерішучість (без конфлікту – без нерішучості).

3. Збройна суперечка (Konflikt / Wörterbuch Deutsch-Englisch, 2024).

У першому значенні словника представлений ментальний вимір конфлікту в протидії та суперечному аспекті як спір, зіткнення думок протилежних сторін. Цікавим є друге визначення як «нерішучість», що, з одного боку, відбиває внутрішню суперечку людини, яка не може прийняти рішення, а з іншого боку нерішучість часто спонукає реалізацію примусового аспекту. І в останньому значенні приводиться форма суперечного аспекту, доведеного до крайності силовим та протидіючим аспектами – «збройна суперечка». Силовий аспект здійснений через інструменталізацію, разом з тим не згадані інші форми силової ескалації суперечки.

Розгляд різних етимологічних значень слівників відображають суттєві атрибуції, але іноді автори схиляються лише до особливих чи конкретних значень за своїм власним смаком чи вибором, звужуючи значення мовного відображення феномену.

Скупність цих аспектів визначає етимологічний код конфлікту; кожний з цих суттєвих атрибутів може домінувати в тих або інших конфліктах, у проявах конфліктних ситуацій. Домінація того чи іншого аспекту визначає типологію конфліктів.

2. Категоріальний ряд «конфлікту».

Конфлікт має цікавий синонімічний та антонімічний ряд, який дозволяє нам зануритись у «справжнє ім'я».

Визначення «справжнього імені» конфлікту демонструють синоніми, які у предметному полі мають великий обсяг тотожності, схожості, але акцентують увагу на якомусь смислі та значенні, або урізноманітнюють смислове поле.

Спочатку звернемося до синонімів.

Синонімами конфлікту (33'+1) є слова *dissentio, dissideo, discordo*.

«Dis/Дис» – позначає те, що неправильно, заперечується має характеристику «не» або «без», додавання яких змінює значення на відсутність цієї якості. У цьому префіксі відображається та підкреслюється суперечний аспект, відсутність або втрата балансу, нестача чогось, що має важливий суттєвий характер.

«Dissentio» позначає непогодження, у значенні іншої спрямованості процесу, іншої лінії сприйняття, того, що розходиться, в значенні набуття іншого руху, який віддаляє сторони, їх розбіжності. У цьому синонімі важлива актуалізація процесуального та рушійного (Dissentio. *Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007*).

«Dissideo» позначає просторову характеристику віддаленості, сидіння окремо, відокремленості, віддаленості, відходу, а також значення непогодження, думання інакше, тому і непогоджування, або таких характеристик, що позначає бути несхожим, відмінним, відрізнятись. У цьому синонімі проявляється просторова та характерна, проявлена для конфлікту диференціація (Dissideo. *Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007*).

«Discordo» визначає «1. не погоджуватися, сперечатися, бути в незгоді, жити в розбраті, 2. (a, ab + аблатив або давальний) бути в суперечності, відрізняються від» (Discordo. *Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007*), тобто непогодження у значенні сварки, сваритися, у значенні надання протилежній стороні негативних значень. Це

слово утворено з двох частин «нарізно» та «серце» як дисонанс, негармонійність, різність. Гадаємо, не випадково майже всі синоніми мають характеристику заперечування. Образ «серця» завжди відображував центр психічного життя, духовної сили, яка нарізно. Для нас важливим є те, що синонімом конфлікту є втрата психічної узгодженості, розбалансованість «серця».

У цих синонімах конфлікту відображаються розбіжності, віддаленості та відмінності, сварки, як розбалансованості «серця» або «сердець». У цих значеннях за рахунок префіксу демонструється як відновлення балансу, так і скорочення віддаленості та збалансованості «серця», тож психіка спрямовується на розв'язання конфлікту.

Розглянемо протилежне конфлікту. У діалектичному підході протилежні сторони мають єдність та протилежність, втрати міри, кордону, що позначає зміну суттєвих якостей та перехід у свою протилежність. В нашому випадку перехід у свою протилежність з конфлікту через розв'язання конфлікту (втрати його міри) позначає перехід до протилежного – «злагоди». І навпаки втрата міри «злагоди», її суттєвих якостей означає перехід у протилежне – у «конфлікт».

Тому розглянемо протилежне поняттю «конфлікт» (33'-1).

У протилежних «конфлікту» важливе значення має префікс «con» – «з, разом», який позначає спільний процес у різних суб'єктів.

Одним з протилежних конфлікту є «consentio». Ми маємо справу з кореневим ім'ям «sentio», що має такі значення: відчувати, сприймати органами почуттів, сприймати і усвідомлювати, помічати думки та розуміти, а також мати свою думку, думати, погоджуватися та зустрітись (у пізній латині як переносне значення). Таким чином, «consentio» означає «відчувати, сприймати органами почуттів, сприймати і усвідомлювати, помічати думки та розуміти» спільно і разом. Тому «cōnsentio» відбиває значення «домовлятися», «погоджуватися», «гармонізувати», «об'єднатися у чомусь або на щось». Звідси і консенсус. Так, у А. Єрмоленко у «Філософському енциклопедичному словнику», виданій Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України під редакцією В.І. Шинкарука визначає: «КОНСЕНСУС (лат. Consensus – згода, однастайність) – поняття практичної філософії, яке на відміну від конфлікту передбачає досягнення балансу інтересів в суспільстві на ґрунті всезагального порозуміння щодо основних цінностей та етичних норм. К. є фундаментальним

поняттям комунікативної філософії (Апель, Габермас, Кульман та інші.), в якій на відміну від теорій відповідності, або відображення, постає критерієм істини стверджувальних висловлювань та легітимації (обґрунтування) належних висловлювань». (Філософський енциклопедичний словник, 2002, с. 296.).

“Concordo” позначає «спільне духовне», «серце разом» і має значення переходу до мирного та гармонійного, до «злагоди». У “concordo” виокремлюють особливі смислові значення:

– у передумовному значенні репрезентується припинення *віктимного та ресурсно-втратного* аспекту, як основних передумов для подальших переговорів та розв’язання конфлікту;

– у першому значенні наголошується «змушувати», наприклад, різні точки зору погоджують, тут відображений *примусовий* аспект, як і у протилежному – у конфлікті;

– у другому значенні пов’язується зі встановленням та вирішенням за взаємною згодою, тут проявляється *співдіючий* аспект (протилежний конфліктному аспекту протидіючому);

– третє – власне процедура узгодження, це процедурний, а точніше *організований* аспект, який визначає силу організації як упорядкування процесу узгодження;

– четверте сам процес погодження, гармонізації, резонування, як зняття контрасту різкого відокремлення; це є *з’єднуючий* аспект.

Ці аспекти застосування цього слова, на нашу думку, підкреслюють основне відносно конфлікту протилежне значення. Це положення обґрунтоване тому, що суттєві атрибути “Concordo” відображають єдність та боротьбу протилежного.

Цікавими є слова, які мають походження від «злагоди». Так, “Concordante” позначає того, хто погоджує або погоджується, хто характеризується згодою, гармонією. “Concordia” власне позначає «злагоду» як результат. “Concor” – одноступі, які погоджуються з узгодженою однією думкою; мирні, гармонійні.

“Consideo” за Латинським словником Olivetti (за редакцією Е. Оліветті), має значення:

1. Сісти, присісти, зайняти місце.
2. Військовий табір, причаїтися, шикуватися.
3. Осісти, зупинитися, осісти вниз, припинити рух, зупинитися, приземлитися.
4. Впасти, спуститися, опуститися, тонути, захлинатися.
5. Успокоїтися, заспокоїтися.
6. (мовлення) припинити, закінчити, закрити.

7. Припинити, згаснути.

8. Провести сесію. (Consideo. Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007).

У цьому слові основним є просторовий аспект організованої близькості, визначення місця, несподіваного випадкового падіння, заспокоєння, припинення, проведення, закінчення як результату.

“Convenio” утворено від con- («з, разом») + veniō («прийти»), скликати, зібратися разом, прислухатися, кликати, подати до суду, бути підтягнутими, підходити, узгоджуватися. “Convenio” за Olivetti:

1. Скликати, збиратися, возз’єднатися, прийти і зійтися.

2. Погоджуватися, бути згодним, домовитися.

3. Погоджується, приєднується, встановлюється.

4. Підходити, пристосовуватися, відповідати, допомогти.

5. Погоджується, що, це природно, що доречно.

6. Стосуватися, посилатися.

7. Відвідувати, провідувати, зустрічатися, а також зустрічатися на одинці.

8. Право на цитування, позов.

У застосуванні цього слова були такі значення як «вийти заміж», «опинитися під владою», «спіймати наживку» та інші (Convenio. Dizionario Latino Olivetti, 2003–2007).

У цьому багатоманітні значень основними є об’єднання, прийняття, доречність та відповідність, як встановлення узгодженого стану, разом з тим у цьому слові відбивається інституційне значення права та відповідальності.

Інституційна сила віддзеркалюється у похідних словах. “Conventum” – заповіт, договір, конвенція, угода. А також у прямому визначенні інститутів світського суду, релігійного суду та монастиря. Так, “conventus” та “convento” позначають монастир, як місце та інститут, де скликають збираються, причепурюються та мають бути приспіваними.

Наступним етапом нашого аналізу є спроба розглянути протилежності у етимології «конфлікту» та «злагоди», що представлено у табл. 1. Об’єднаємо ці значення у таблицю.

Розгляд синонімічного (33⁺+1) та антонімічного (33⁻-1) рядів поняття конфлікту поступово надає розуміння предметного поля феноменів, що їм позначається. Так, “Dissideo” позначає передумови конфлікту, які відображають просторову віддаленість, дистанціювання та відмінності, втрату близькості та єдності.

Таблиця 1 – Етимологія «конфлікту» та «злагоди»

Суттєві атрибути «конфлікту» (<i>conflictus</i>)	Синоніми	Суттєві атрибути «злагоди» (<i>concordo</i>)	Синоніми
1. «Вдарити разом» – <i>силовий аспект</i>	<i>Dissentiō</i> – непогодження як розбіжності (процесуальне та рушійне).	1. Процедура узгодження, сила організації, упорядкування – <i>організований аспект</i>	<i>Consentio</i> – домовлятися, спільно сприймати, об'єднатися у чомусь або на щось (процесуальне та рушійне)
2. «Змусити зіткнутися» – <i>примусовий аспект</i>	<i>Dissideo</i> – просторова характеристику віддаленості, дистанціювання та характеристик відмінності (простір і диференціація)	2. Змусувати різні точки зору погодитись, <i>примусовий аспект</i>	<i>Consideo</i> – просторова характеристика організованої близькості, визначення місця, несподіваного випадкового падіння, заспокоєння, припинення, проведення, закінчення як результату (простір, інтеграція, результат)
3. «Боротися, воювати проти когось» – <i>протидіючий аспект</i>	<i>Discordiō</i> – непогодження у значенні сварки, «серце нарізно» – психічний стан або стан духовної сили.	3. Встановлення та вирішення за взаємною згодою – <i>співдіючий аспект</i>	<i>Convenio</i> – встановлення узгодженого стану, разом з тим у цьому слові відбивається інституційне значення права та відповідальності (стан інституційної сили)
4. «Сперечатися та не погоджуватися» – <i>суперечний аспект</i>		4. Процес погодження, гармонізації, резонування, як зняття контрасту різкого відокремлення – <i>з'єднуючий аспект</i>	
5. «Переслідувати, страждати, мучити, ... пройти ... великі і численні незручності» – <i>віктимний або ресурсно-втратний аспект</i>		5. У першому примусовому аспекті визначається <i>припинення та зниження ескалації</i> віктимного або ресурсно-втратного аспекту, як створення передумов до злагоди та початку переговорів, <i>передумовно-деескалаційний аспект</i>	

Джерело: розроблено автором

На цьому передумовному етапі можливим є “*Consideo*” – формування спільного місця, заспокоєння, формування інтеграції як результату. Але лише у просторовій організації інтеграції людей присутні вертикальні значення – несподіване падіння, організація табору. Ці контексти ми бачили у ресентиментному об'єднанні автократії у конфліктах з конотацією жертви – «на нас всі нападають та ми маємо створити табір-фортецю». І в цій конотації просторової організації при тоталітаризмі та автократії табори, як спільні місця, позначають диференціацію на місця незгодних (концтабори в нацистській Німеччині та ГУЛАГ у Радянському Союзі) та місця інтеграції згодних.

Разом з тим “*Consideo*” може бути місцем узгодження. У фасилітації це відомо як «відкритий

простір», спілкування за фасилітаційно організованими процедурами, тобто коли простір обумовлює ненасильницьке узгодження сприйняття та процедур прийняття спільних рішень.

Саме в такому значенні – або автократичному, або демократичному – відбуваються шляхи розв'язання розбіжностей, спокійного ненасильницького розв'язання іншості. Втрата та заперечення загального у сприйнятті як просторове, ціннісне, значеннєве процесуальне та рушійне віддалення позначене поняттям “*Dissentiō*”. Феномен, позначений ним, розв'язується за процесуальним та рушійним спільним сприйняттям, домовленістю, об'єднаністю, але обов'язковим є їх предметний характер на чомусь та на щось. Тут ми маємо звернути увагу, що розбіжності

не вирішуються закликами, а мають досягати спільного сприйняття та зосередженості на якийсь предмет під час узгодження сприйняття та домовленостей, тобто перцептивного, емотивного та когнітивного, що проявляється у контекстуальному.

Висновки

Таким чином, послідовний етимологічний аналіз слова «конфлікт», як розгляд «кореневого значення» (незалежної змінної); «створеного значення», що відображає універсальне в етимології; категоріального ряду репрезентує такі висновки.

Кореневим значенням, з якого відбулося розуміння конфлікту, є бійка та зіткнення; важливим значенням є підкреслення того, що ця бійка та зіткнення є спільним (con – «з, разом»).

«Конфлікт» має свої смислові суттєві атрибуції:

1. *Силовий аспект* («вдарити разом») репрезентує застосування та збільшення використання руйнуючої сили з двох сторін. Цей аспект відзеркалює процес ескалації конфлікту.

2. *Примусовий аспект* («змусити зіткнутися») має значення неприродного, штучного змушення та несподіваного зіткнення, як ефект примусу, насильницького тиску, розгортання накопиченого конфліктного потенціалу.

3. *Протидіючий аспект* («боротися, воювати проти когось») відбиває спрямованість сили «проти», цілепокладання протистояння, яке визначає суб'єкта або об'єкта, проти кого діють, протидіють. У цілепокладанні як примусовому аспекті відображаються тенденції тиражування та масштабування конфліктів, їх поширення та розповсюдження. Тому в історії відомі випадки образ у людських відносинах, які переросли у війни. Цілепокладання формувало конфліктну діяльність та конфліктну культуру соціальних груп та суспільств.

4. *Суперечний аспект* («сперечатися та не погоджуватися») відбиває смисло-мовленнєве протистояння, того, що не має згоди – суперечки, непогодження, відображення ментального та комунікативного значення різних поглядів, ідей, думок та таке інше. Це є відсутність єдності, балансу або їх втрата, що проявляється у пози-

ціях, логістиці та ресурсах, за якими приховані інтереси, цінності, підходи та візії.

5. *Віктимний або/та ресурсно-втратний аспект* («переслідувати, страждати, мучити, ... пройти ... великі і численні незручності») у цьому значенні виявляються відносини переслідувача-жертви, агресування-віктимізації та значення втрат фізичних, психічних, просторово-часових та інших ресурсів особистості у конфлікті.

У категоріальному ряді розглянуті:

1. Синоніми конфлікту (33'+1), якими є слова "dissentio", "dissideo", "discordo", що побудовані за допомогою префікса «дис» та позначають те, що неправильне, заперечується, має характеристику «не» або «без», додавання яких змінює значення на відсутність цієї якості. Це дозволяє усвідомити втрати у конфлікті згоди (непогодження), втрати єдності як просторова розбіжність, втрата гармонії як єдності сприйняття та узгодженого осмислення.

2. Антонімічний ряд, що протилежне значенню «конфлікту» (33'-1), і яке утворено префіксом "con" – «з, разом», позначає спільний процес у різних суб'єктів. Протилежне конфлікту відбиває спільне відчуття, сприйняття та усвідомлення, погодження своїх та інших думок та поглядів; спільне повернення та ствердження «серця разом», злагоди; просторової єдності (перш за все, у значенні близького соціального простору); визначення інституційного значення права та відповідальності за розв'язання конфлікту.

Основною протилежністю «конфлікту» ми розглядаємо «конкордо», що має такі суттєві атрибуції: є відображенням процесів погодження, гармонізації, резонування, як зняття контрасту різкого відокремлення.

У подальшому дослідженні заплановано верифікацію за категоріальними контекстами «справжнього імені» конфлікту, його суттєвих атрибуцій.

«Справжнє ім'я» як смисловий код, що позначає у словах феномен, надає можливість визначити та порівняти універсальне у мовленнєвих проявах феномену, як у різних національних соціокультурних просторах та часах, так і з'ясувати як універсальне, загальне відбивається в особливому, одиничному у конкретних конфліктах.

Список використаних джерел

Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

Конфлкт. *Новий тлумачний словник української мови* (у 3 томах). Близько 200 тис. слів. Київ : Аконт. голов. редактор: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. 2003. Т. 1: А – К; 926 с. С. 885.

Conflict. Dictionary Cambridge URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/conflict> (дата звернення: 12.02.2024).

Conflict. Oxford Learner's Dictionaries URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/conflict1> (дата звернення: 12.02.2024).

Conflicto. Latin-English Dictionary URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=conflicto> (дата звернення: 13.02.2024 1:08).

Conflicto. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti/ Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=conflicto> (дата звернення: 12.02.2024).

Consido Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=consido> (дата звернення: 12.02.2024).

Convenio. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Convenio+> (дата звернення: 12.02.2024).

Discordō. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Discord%C5%8D> (дата звернення: 12.02.2024).

Dissentiō. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / a cura di E. Olivetti/ Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Dissenti%C5%8D> (дата звернення: 12.02.2024).

Dissideo Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Dissideo+> (дата звернення: 12.02.2024).

Konflikt / Wörterbuch Deutsch-Englisch. <https://www.wordreference.com/deen/Konflikt> дата звернення: 12.02.2024.

Le Guin Ursula K. The Rule of Names. 1975. P. 1–12. URL: <https://www.hasd.org/faculty/ThomasKraus/ruleofnames.pdf>

Oxford Latin Dictionary. Edited by P. G. W. Glare. Publisher: Oxford : Clarendon press, 1968. xxiii, 2126 p.

Vaan, Michiel Arnoud Cor de. Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages. Leiden / Boston : Brill Academic Publishers, 2008. XIII, 825.

REFERENCES

Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk : entsyklopediia (2002) / NAN Ukrainy, In-t filosofii im. H. S. Skovorody ; Holov. red. V. I. Shynkaruk. Kyiv : Abrys. 742.

Konflikt (2003) // Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (u 3 tomakh). Blyzko 200 tys. sliv. Kyiv: Akonit. Holovredaktor: Vasyl Yaremenko, Oksana Slipushko. T. 1: A K; 926 s. S.885.

Conflict. Dictionary Cambridge URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/conflict> (accessed: 12.02.2024).

Conflict. Oxford Learner's Dictionaries URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/conflict1> (дата звернення: 12.02.2024).

Conflicto. Latin-English Dictionary URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=conflicto> (accessed: 12.02.2024).+

Conflicto. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti/ Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=conflicto> (accessed: 12.02.2024).

Consido Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=consido> (accessed: 12.02.2024).

Convenio. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Convenio+> (accessed: 12.02.2024).

Discordō. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Discord%C5%8D> (accessed: 12.02.2024).

Dissentiō. Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / a cura di E. Olivetti/ Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Dissenti%C5%8D> (accessed: 12.02.2024).

Dissideo Dizionario Latino Olivetti /a cura di E. Olivetti / Olivetti Media Communication. 2003–2027. URL: <https://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?parola=Dissideo+> (accessed: 12.02.2024).

Konflikt / Wörterbuch Deutsch-Englisch. <https://www.wordreference.com/deen/Konflikt> (accessed: 12.02.2024).

Le Guin Ursula K. (1975). The Rule of Names. P. 1–12. URL: <https://www.hasd.org/faculty/ThomasKraus/ruleofnames.pdf>

Oxford Latin Dictionary (1968). Edited by P. G. W. Glare. Publisher: Oxford : Clarendon press, 1968. XXIII, 2126 p.
Vaan, Michiel Arnoud Cor de (2008). Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages. Leiden/
Boston: Brill Academic Publishers. XIII, 825.

MAKSYM, LEPSKIY – Doctor of Philosophy (D.Sc.),
Professor, professor in the Sociology Department at Zaporizhzhya National University,
heads the Research Board in Social Forecasting of the Sociological Association of Ukraine,
Academician of the European Academy of Sciences of Ukraine
and Ukrainian Academy of Sciences (Zaporizhzhia, Ukraine).
E-mail: waysensey@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5604-641X>

NATALIIA, LEPSKA – Ph.D. in Political Science,
Associate Professor at the Department of Political Science
at the Zaporozhye National University in Zaporozhye, Ukraine,
Vice-Dean for Scientific Work, Faculty of Sociology and Public Administrations
Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: lepskanv@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6010-423X>

ETYMOLOGY OF “CONFLICT” AS A SEARCH FOR A “TRUE NAME”: “ROOT CODE”, ESSENTIAL ATTRIBUTIONS AND CATEGORICAL SERIES

Abstract

The article considers the socio-philosophical significance of the etymology of the conflict as a search for the origin and “true” semantic code of the phenomenon. In the conceptualization of the study, essential attributions are considered, denoting the meaningful subject field of the conflict, its substantive meaning for the consideration of this phenomenon, and the categorical series of “conflict”. The purpose of the study is to understand the etymology of the conflict, the origin and reflection of essential attributions and categorical series. The subject of the study is the etymological discourse of the conflict phenomenon. The object is the semantic field of the conflict, represented in the representation of its meaning in dictionaries. The semantic code of “conflict” as a “true name” reflects the essential, universal, necessary, objective, internal, constant, which is the basis for the special and singular, in the unity of the abstract and concrete. This analysis takes place in a sequential consideration of: “root value” (independent variable); “created meaning”, which reflects the universal in etymology; the categorical series as equivalent synonyms that have similarities and differences, and the antonymic series that reflects the opposite; and the etymological analysis is completed with dependent variables of the second level – “derived values” from “conflict”. As a result of the conducted research, the root meaning of understanding the conflict as a fight and clash of parties was analyzed; semantic essential attributions of “conflict”: power aspect (“strike together”); coercive aspect (“to force to face”); opposing aspect (“to fight, to fight against someone”); controversial aspect (“to argue and disagree”); victim and/or resource-loss aspect (“persecuting, suffering, tormenting, ... going through ... great and numerous inconveniences”). In the categorical series, the following are considered: a synonymous series of conflict – “dissentio”, “dissideo”, “discordo”; an antonymic series as the opposite of the meaning of “conflict” – “consentio”, “concordo”, “consido”, “convenio”. The opposite of conflict is “concordo”, which has the opposite essential attributions: a precondition-de-escalation aspect; coercive aspect; cooperative aspect; organized aspect; the connecting aspect.

Key words: conflict, attributions of conflict, semantic code, categorical series, conflict resolution.

© The Author(s) 2024
This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 07.12.2023
Accepted date 15.01.2024
Published date 07.01.2024

How to cite: Максим, Лепський, Наталія, Лепська. Етимологія «конфлікту» як пошук «справжнього імені»: «кореневий код», суттєві атрибуції та категоріальний ряд. Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 18 (95). P. 42–51.
doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-05>